

הרב גבריאל קדוש

"לאכלה ולא לסחורה"

ישנם דינים וכללים מיוחדים כיצד לנהוג בפירות שביעית. אחד מהם הוא איסור סחורה בפירות שביעית, וכך דרשו חז"ל¹ מהפסוק² "וְהִיְתָה שְׁבֵת הָאָרֶץ לְכֶם לְאֹכְלָהּ לֶךָ וְלַעֲבָדְךָ וְלַאֲמִתְךָ וְלַשְׂכִּירְךָ וְלַתּוֹשֵׁבְךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ", שאסור לסחור בפירות שביעית.

רש"י³ פירש במקום "אף על פי שאסרתים עליך, לא באכילה ולא בהנאה אסרתים, **אלא שלא תנהוג בהם כבעל הבית**, אלא הכול יהיו שווים בהם [בפירות] – אתה ושכירך ותושבך".

מדברי רש"י נראה שעניינה של שנת השמיטה הוא להראות שהארץ היא של הקב"ה, כמובא בתורת-כהנים⁴: "אני אמרתי תהיו זורעים שש [שנים] ומשמטים לי [שנה] אחת, בשביל שתדעו שהארץ שלי היא". מחשבתו של האדם היא שהאדמה שייכת לו, ומחשבה זו אינה במקומה. המחשבה צריכה להיות "לה' הארץ ומלואה"⁵, כדברי ר' אבהו⁶: "אמר הקב"ה לישראל, זרעו שש והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא". ביטול מחשבתו של האדם כבעל הבית על אדמתו באה לידי ביטוי גם בדברי ספר החינוך⁷: "כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה, לא בכוחה וסגולתה, [אלא] כי יש לה אדון [הקב"ה] על אדוניה [העובדים את האדמה], כשהוא חפץ הוא מצווה עליו [על האדם] להפקירם [את האדמות]".

נראה שיש היבט נוסף באיסור סחורה בפירות שביעית: מלבד ה"לא תעשה" שבדבר הכולל את היחס שלא להרגיש בעל הבית על הפירות ושלא לסחור בהם, ועוד דינים שהם בגדר הימנעות, יש גם עניינים של יחס של חיוב כלפי

1. עבודה זרה סב ע"א.
2. ויקרא כה ו.
3. שם.
4. פרשת בחוקותי, פרשה ב פ"ז.
5. תהלים כד א.
6. סנהדרין לט ע"א.
7. מצווה פד.

הפירות בגדר של "עשה" כחיוב אכילה, כדברי הרמב"ן. וכן מובא בספר חסידים:⁸ "רמב"ן מנה עוד מצווה אחרת בזה, והיא האכילה של פירות שביעית, מאומרו 'והיתה שבת הארץ לכם לאכלה', ודרשו לאכילה ולא לסחורה... וכן פָּפַל הכתוב מצווה זו 'ואכלו אביוני עמך', כלומר מצווים הם לאכול פירות אלו ולא לעזבם להפקר".

הרעיון של איסור הסחורה בא לידי ביטוי בקדושתם של פירות השביעית. סחורה משמעותה החלפה של מוצר במשנהו או בכסף או בשווי כסף, אך קדושתם של פירות שביעית כל כך גדולה, ואין אפשרות להעביר את קדושתם למשהו אחר, אלא בכל מצב קדושתם נשארת עליהם.

בירושלמי⁹ למדו זאת מדין יובל: ביובל כתוב: "כי יובל היא, קודש תהיה לכם מן השדה",¹⁰ ומכאן הסיקו: "ומה היא קודש אף תבואתה קודש", וביאר הרש"ס¹¹ "מה היא קודש" – הארץ קודש, "אף תבואתה קודש", כלומר פירות הארץ בשנה השביעית אף הם קדושים.

יסוד השמיטה של הפקר פירות שביעית בא לידי ביטוי באיסור הסחורה בהם. השוויון בין כל בני אדם ביחסם לרכוש ולאֶרֶץ, וכמקבלי מרות של ריבוננו של עולם "כי לי כל הארץ",¹² מחייבת שלא יהא מסחר בדבר שכולם שווים בו. הסוחר הוא הבעלים, ואילו בשנה השביעית כשהפירות הם הפקר אין בעלים על הפירות, וכולם שווים. ושוויון זה נובע מכך **שהארץ קדושה ופירותיה קדושים**. וכך בדברי הרב קוק זצ"ל בהקדמה לשבת הארץ:¹³ "אין רכוש פרטי מסוים ולא זכות קפדנית, ושלוש אלוקי שורר על כל אשר נשמה באפו... אין חילול קודש של קפדנות רכוש פרטי בכלל תוצאות יבולה של שנה זו, וחמדת העושר המתגרה על ידי המסחר משתכחת לאכלה ולא לסחורה".

ההרגשה הזו ביחס לרכוש האדם שנועד רק לשימוש בשביל עבודת ה' ראויה היא שתתפוס מקום נכבד בעת מסחרנו בכל השנים, וביתר שאת בשנת השמיטה, עד שנגיע בעז"ה למצב של "רוח קדושה ואצילות שפוך על פני כול, שנת שבתון יהיה לארץ – שבת לה".¹⁴

8. ספר חסידים, פרק ראשון, מצוות עשה התלויות בא"י ואפשר לקיימן בזמן הזה, סי' יט.
9. שביעית פי"ד ה"ז.
10. ויקרא כה יב.
11. שם, ד"ה מה היא קודש, בהסבר הראשון.
12. שמות יט ה.
13. הקדמה לשבת הארץ (עמ' 64-65).
14. הקדמה לשבת הארץ (עמ' 65).